

SLOWOLF

Značilnosti prilagojene pašne reje domačih živali na območju stalnega ali občasnega pojavljanja velikih zveri

dr. Matej Vidrih

Katedra za FKtPPT, Oddelek za agronomijo
Biotehniška fakulteta, 12.9. 2013

Pregled vsebine

1 Kako smo začeli?

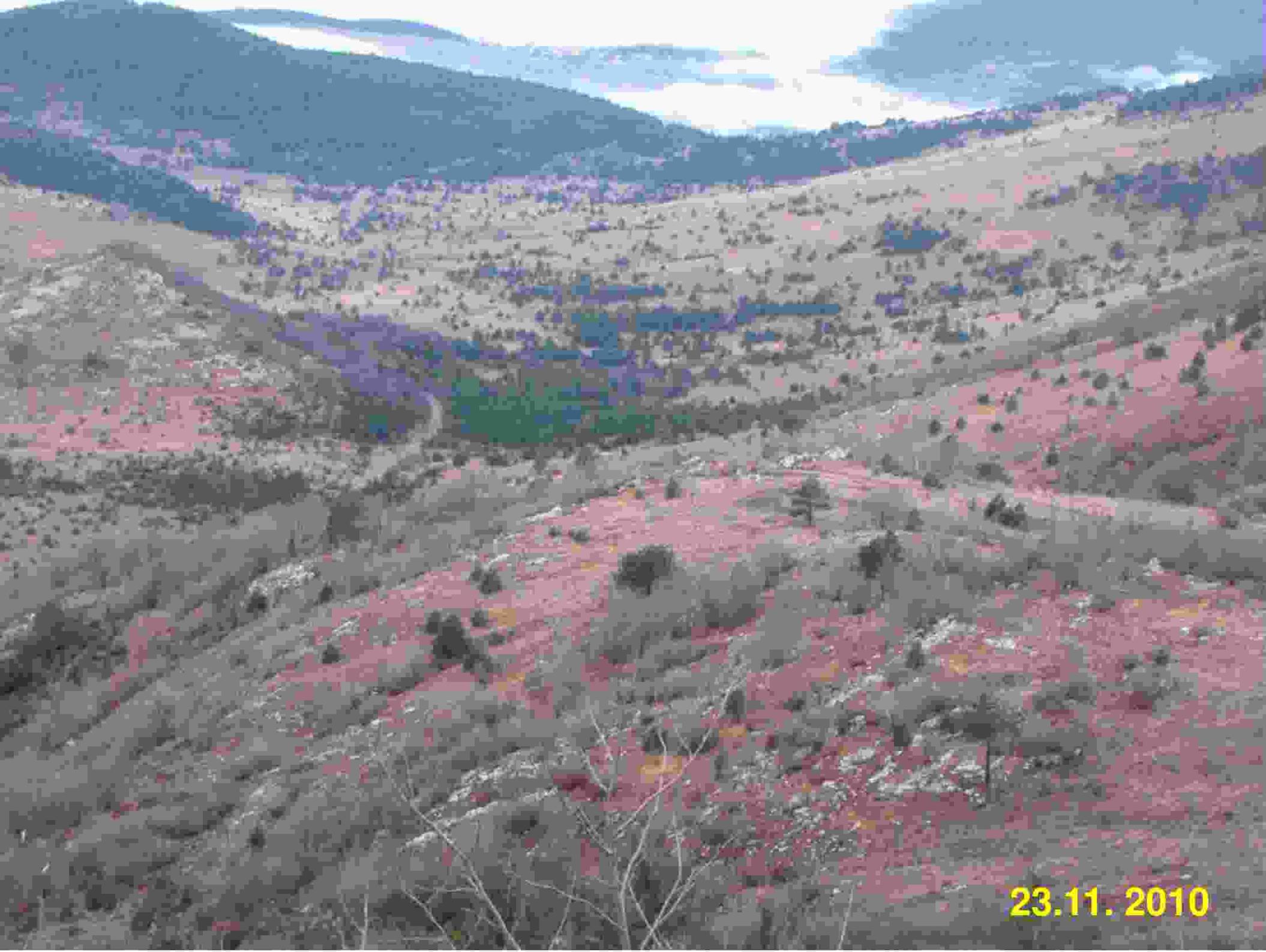
2 Kako in kje smo se učili?

3 Kdo nam je verjel, da deluje?

4 Kdo bo koga? Mi volka ali volk nas!

5 Kako naprej in ali se da?

„Ali zakaj za vraka se bomo tisti, ki želimo preprečiti širjenje grmovja na kmetijska zemljišča in ohranjati negovano podobo pokrajine s pašno rejo domačih živali prilagajali prisotnosti velikih zveri in do kdaj?“

23.11. 2010

23.11.2010

23.11.2010

31.3. 2011

27.5. 2011

13.5. 2011

17.5.2011

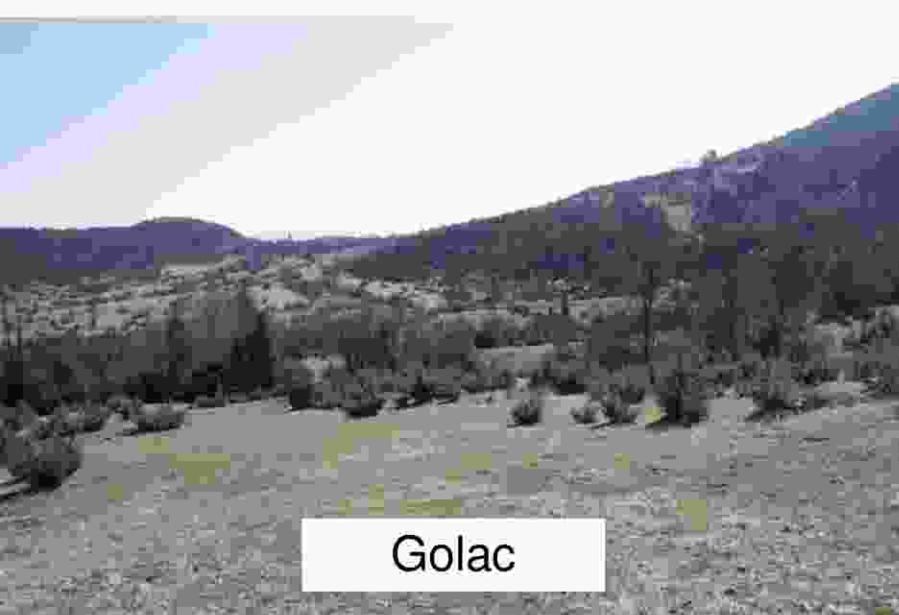
Kdo so tisti rejci, ki nastopajo v teh zgodbah?

Imamo tiste ki:

- **vodijo** in so pred nami, strokovnjaki (leaders)
- **nam sledijo**, zaupajo v tisto kar slišijo od nas (followers)
- **opazujejo**, dvomijo (observers)
- **in tisti, ki nasprotujejo** (opponents).

Prostor v katerem poteka reja živali na prostem (zemljišča, živali) in v katerem se pojavljajo velike zveri

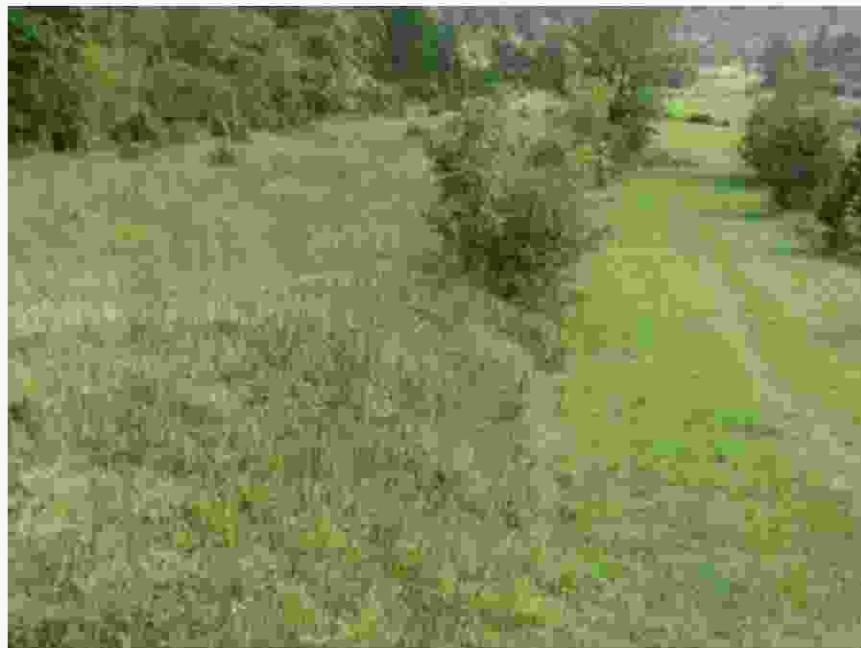
- ... na odprtih površinah ("lepih pašnikih")
(oznaka dejanske rabe 1300)

... na kmetijskem zemljišču poraslem z gozdnim drevjem (oznaka dejanske rabe 1800)

... na zaraščenih površinah (oznaka dejanske rabe 1410) in tudi ...

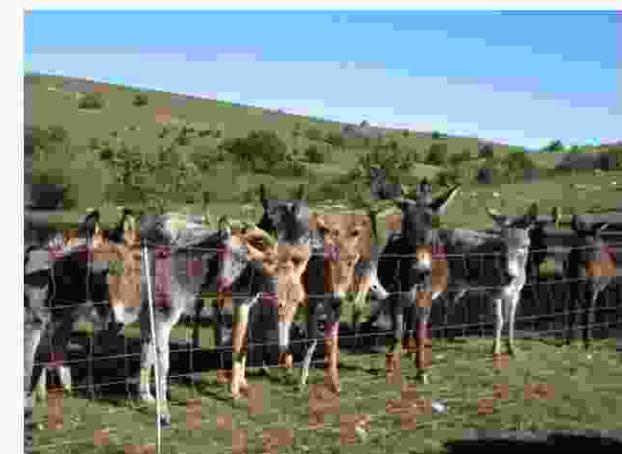
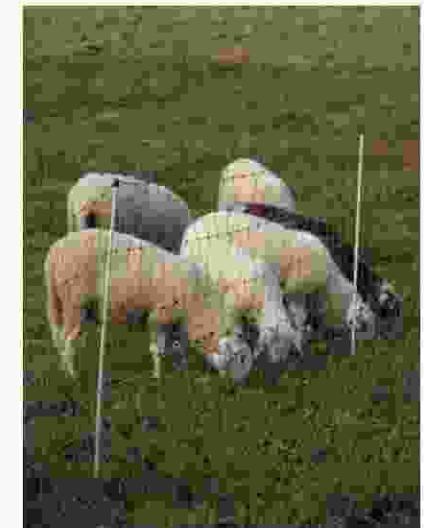

... na neobdelanem kmetijskem zemljišču (oznaka dejanske rabe 1600)

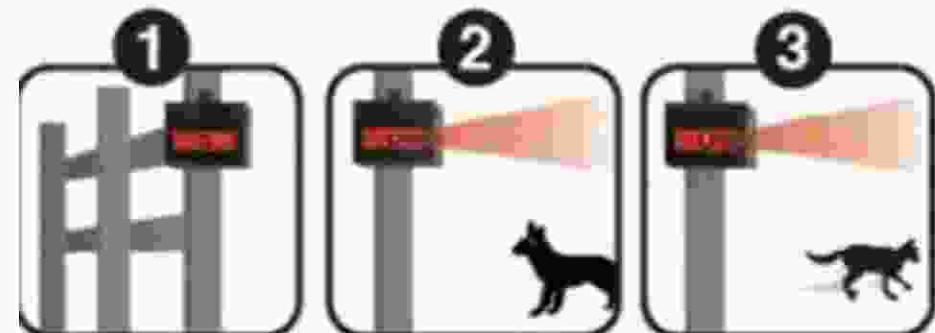

Oblike in načini varovanja rejnih živali pred napadi velikih zveri

- **ograje** (masivne, elektro: stalne, začasne)
- psi čuvaji
- rastlinojedi čuvaji (osel, lama)
- mešana paša (govedo, konji)
- kemična odvračala
- elektronska strašila (svetlobna, zvočna)
- nočno zapiranje živali v hlev
- varovanje s pastirjem (človekom)
- ostalo

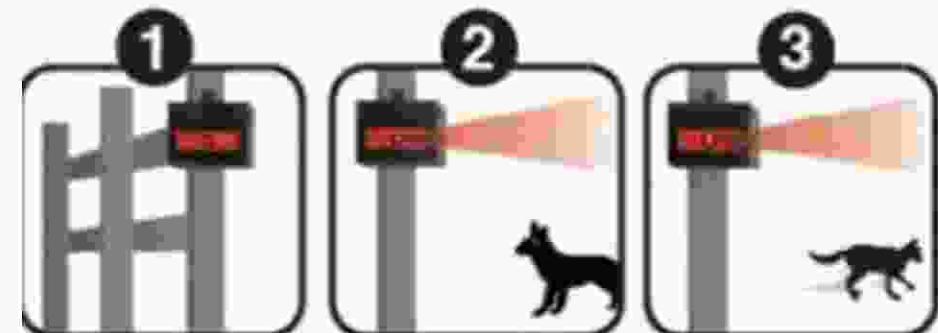
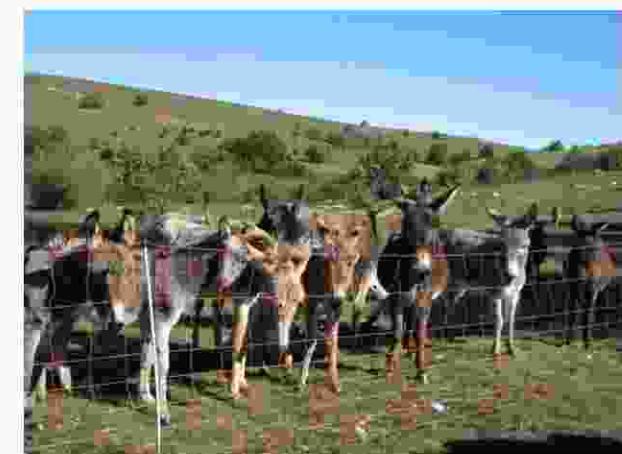
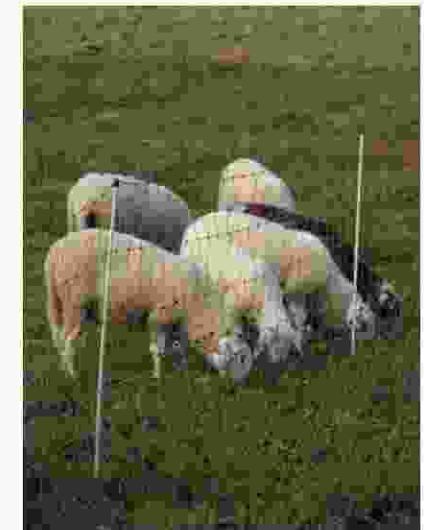

Lahko povemo takole

Oblike in načini varovanja rejnih živali pred napadi velikih zveri

- ograje (masivne, elektro: stalne, začasne)
- psi čuvaji
- rastlinojedi čuvaji (osel, lama)
- mešana paša (govedo, konji)
- kemična odvračala
- elektronska strašila (svetlobna, zvočna)
- nočno zapiranje živali v hlev
- varovanje s pastirjem (človekom)
- ostalo
- elektronske ovratnice – Postojna, 9/13
... ali pa takole.

Zakaj deluje pri paši, pri varovanju pa ne

Obstoječe stalne/začasne elektroograje so postavljene za namene nadzorovane paše domaćih živali!!!

Elektroograja je učinkovita pri svojem “delu” če izpolnjuje tri zahteve:

- je prilagojena vrsti živali, ki jo zadržujemo na željenem območju
- dobro mora biti vidna, da živali vsak trenutke vedo do kje lahko gredo
- biti mora napajana z dovolj močnimi pulzi električnega toka

Paša pomeni: da je na pašniku samo ena vrsta ali celo kategorija živali, žival nekaj dni uporablja isto zemljišče in je priučena elektroograji, elektroograjo spoznajo živali preko dneva, na ograjenem zemljišču imajo zagotovljeno pašo in vodo, domače živali se kot skupina seznanijo z elektroograjo, elektroograja vedno deluje, kadar so domače živali na pašniku, domače živali so zelo zvedave in prag njihove previdnosti je nizek.

Zakaj ne deluje pri velikih zvereh, če deluje pri ovcah

Kakšne so naše velike zveri in kako se obnašajo:

- velike zveri so različne po velikosti in kategorijah ter največkrat lačne
- z delajočo elektroograjo pridejo v dotik zelo poredko, zato je ne poznajo
- skozi elektroograjo se najverjetnejše splazijo ponoči in jo pri tem ne vidijo
- premagujejo številne ovire predvsem pa strah pri iskanju hrane
- kadar izven pašne sezone zver prečka elektroograjo v njej ni toka
- zveri so zelo previdne in nezaupljive

Lastnosti in delovanje elektroograj

Lastnosti elektroograj so:

- kratek električni pulz, ki živali prizadene bolečino ob dotiku z elektroograjo
- ne pušča poškodb na živalih
- ostane le strah ob srečanju z ograjo, zapisan v možganih živali
- elektroograja je psihična in ne fizična ovira na poti živali in je bolj učinkovita kot visoka in trdno postavljena masivna ograja

Učinkovitost delovanja elektroograje

- zagotovljena je s tem, da vzdržujemo v žicah ograje ponavljajoče se pulze električnega toka, ki jih oddaja pašni aparat
- žival deluje kot stikalo pri električnem krogotoku
- ko se žival dotakne ograje, skozi njo steče električni pulz v zemljo nazaj na ozemljitev pašnega aparata in krožni tok električnih pulzov je sklenjen.

ELEKTROOGRAJA

NA PRVEM MESTU - VARNO ZA LJUDI !

V PRIHODNJE BO VSE VEČ:

ELEKTROOGRAJ (vodenje nadzorovane paše, varovanje ovc pred zvermi, zemljišč pred prašiči).

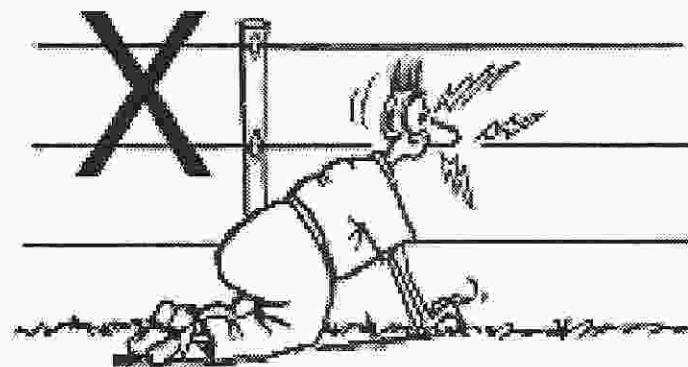
OBISKOVALCEV V NARAVI (pohodniki, gobarji).

STAREJŠIH S PRIPOMOČKI ZA DELOVANJE SRCA.

MLADIH, KI SE OMAMLJAJO Z ALKOHOLOM.

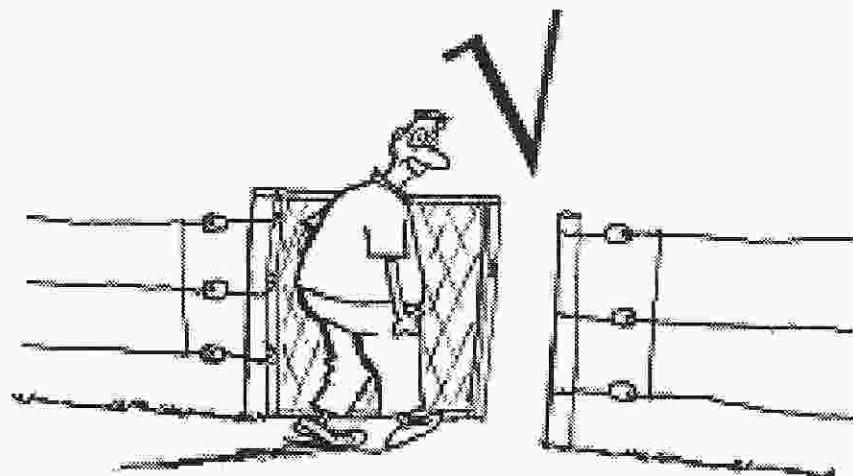
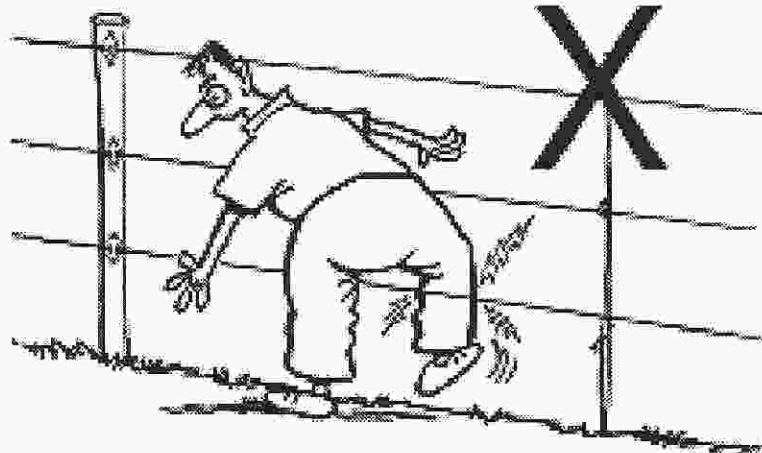
TISTIH, KI IŠČEJO ZASLUŽEK V IZDELAVI PAŠNIH APARATOV (električnih pastirjev).

ELEKTROOGRAJE SE NE DOTIKAJTE !

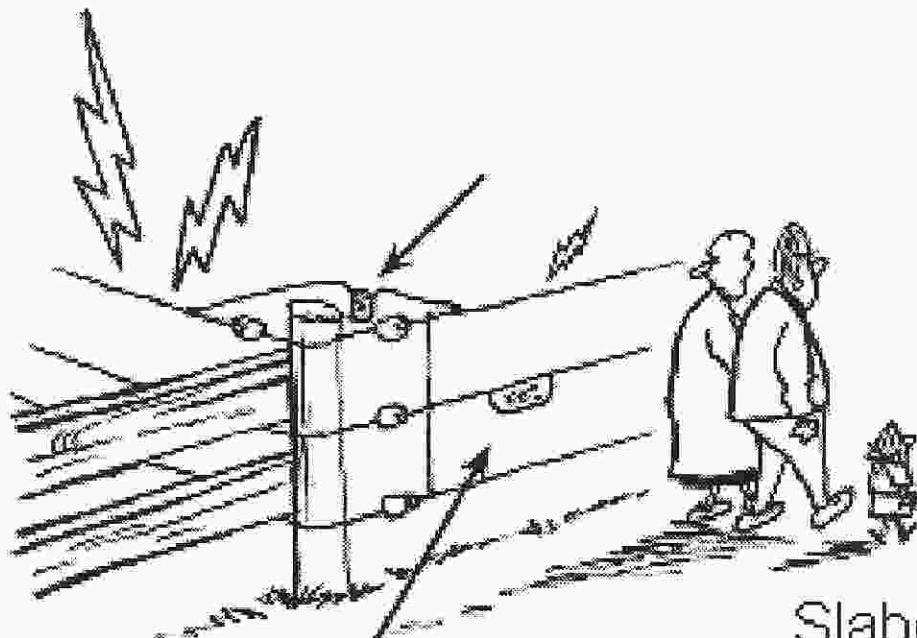
Predvsem z galvo,
usti ali trupom se je
NE DOTAKNITE

Ne plazite se skozi ali
pod elektroograjo!

UPORABITE VRATA !

MIMOIDOČI NAJ BODO OPORIZJENI NA ELEKTROOGRAJO

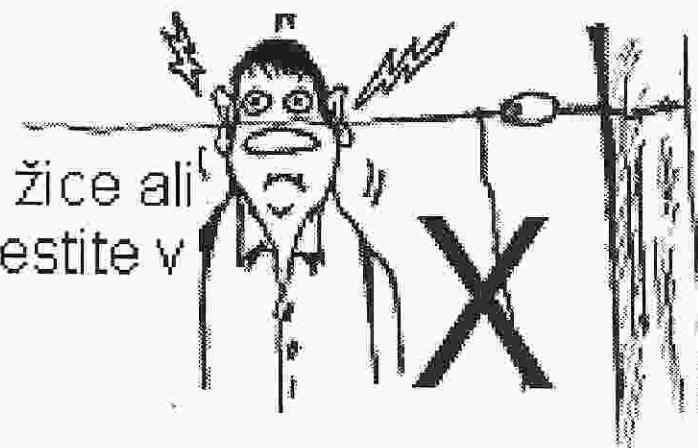

Na elektroograjo namestite opozorilne tablice!

Slabo opazne žice ali vrvice ne namestite v višini glave!

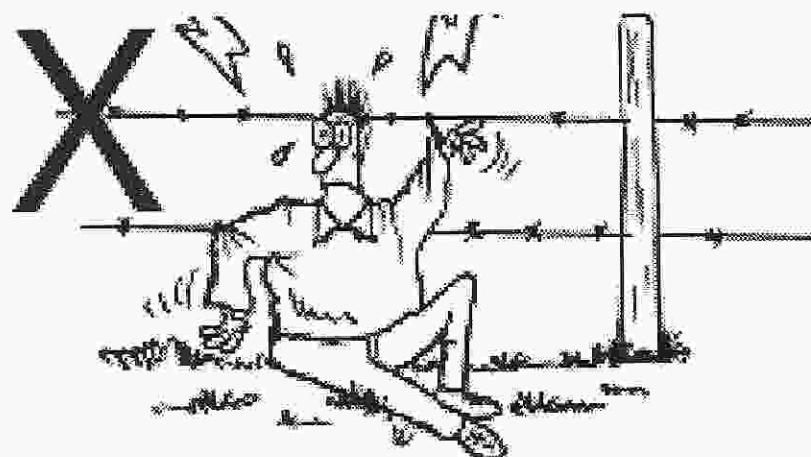

Otroci naj se ne igrajo v bližini elektroograje!

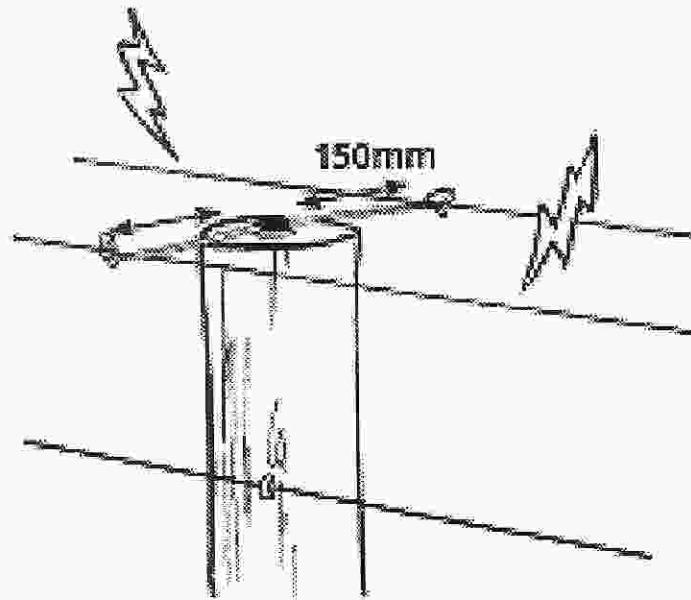

NE SE ZAPLESTI V OGRAJO

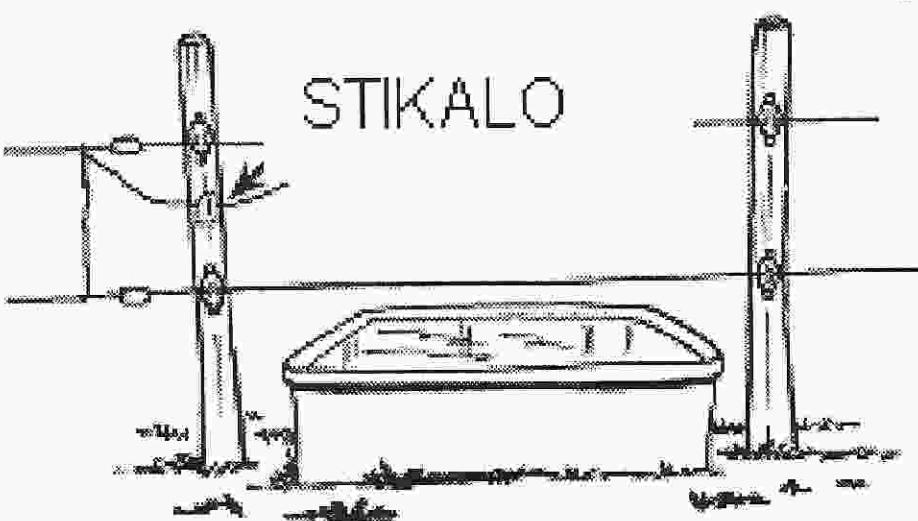
V elektroograji ne sme biti bodeče žice!

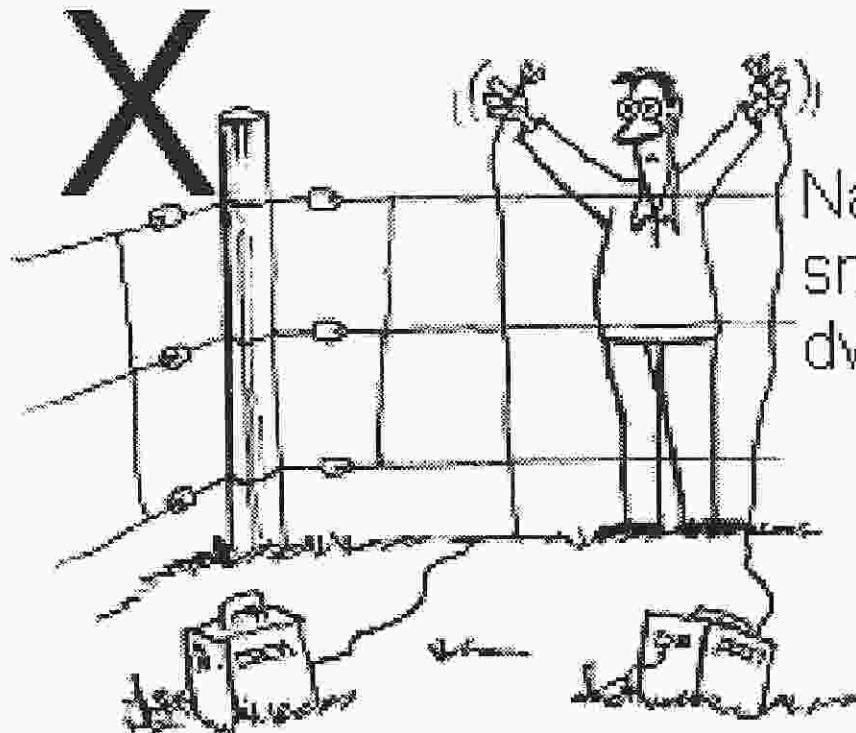
Kadar čistite napajalno korito nameščeno blizu elektroograje izklopite pašni aparat!

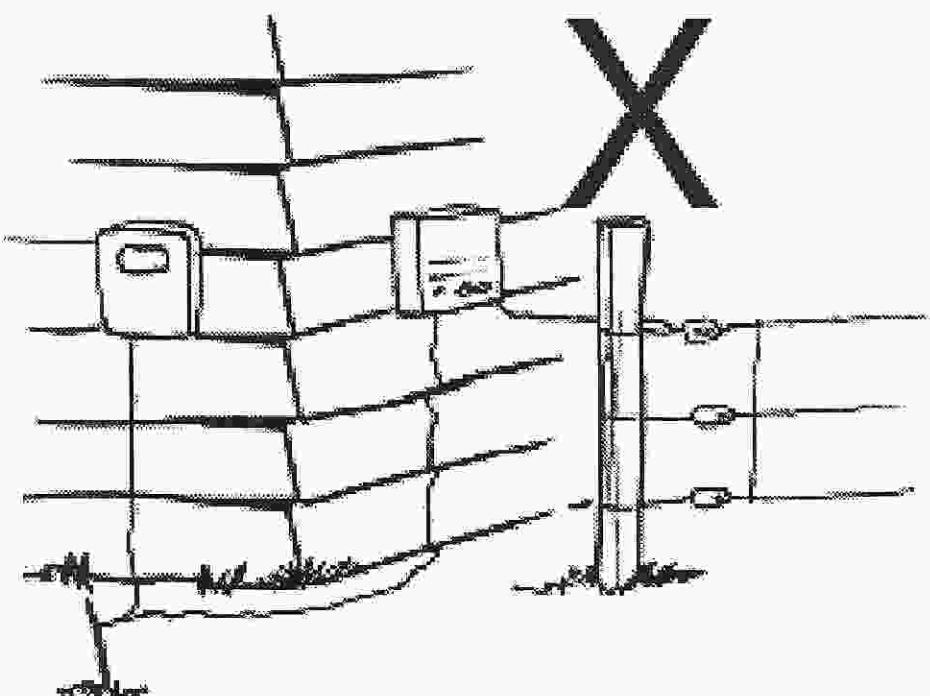
Uporabite
distančnike,
če ograjo iz
žice ali mreže
ojačate z
elektro žico!

DODATNI NASVETI

Na eno elektroograjo ne
smete priključiti istočasno
dveh pašnih aparatov!

Pašnega aparata ne
smete priključiti na
ozemljitev hišne
električne napeljave!

RAZVOJ PAŠNIH APARATOV (PA)

PA je kot kotliček za vodo za izplakovanje straniščne školjke!

BREZ LUČK

ENA LUČKA

Dve lučki

Šest lučk

Veliko lučk
– le ročna
nadzorna
enota PA

POTREBUJEMO NAJBOLJ UČINKOVITEGA IN
ZANESLJIVEGA !

STANDARDI ZA PA

Določen nivo jakosti toka (količina energije) pulza, ki človeku ne sme škodovati, če znaša skupna upornost ob dotiku z el. ograjo 175 – 500 ohmov.

Ob nenadnem in močnem kratkem stiku v ograji se naslednjih 15 sekund količina energije pulza ne sme povišati preko 5 joulov.

Časovni zamik prilagajanja moči pašnega aparata (Time Delayed Electric Fence Energizer - TDEFE) naj bi preprečil tragični izid dotika z elektroograjo.

Ob vklopu PA je treba počakati 15 sekund, da PA prične delovati z dovolj visoko močjo glede na kakovost elektroograje.

TRAJANJE PULZA PA

Pri PA z mehanskim prekinjevalcem je pulz trajal celo 0,5 sekunde.

1960 l. NZ izdelali PA s trajanjem pulza 0,0003 sekunde.

Sodobni PA imajo trajanje pulza manj kot 200 milijonink sekunde!

VELIKO ENERGIJE V ZELO KRATKEM ČASU !

Energija (J) = napetost (V) x jakost (I) x čas (t)

SODOBNI PAŠNI APARAT

September 2011 – nov

standard (EN 60335-2-76, A12) M1200i, M1800i, M2800i

Izhodna energija pulza
največ 15 J (joulov).

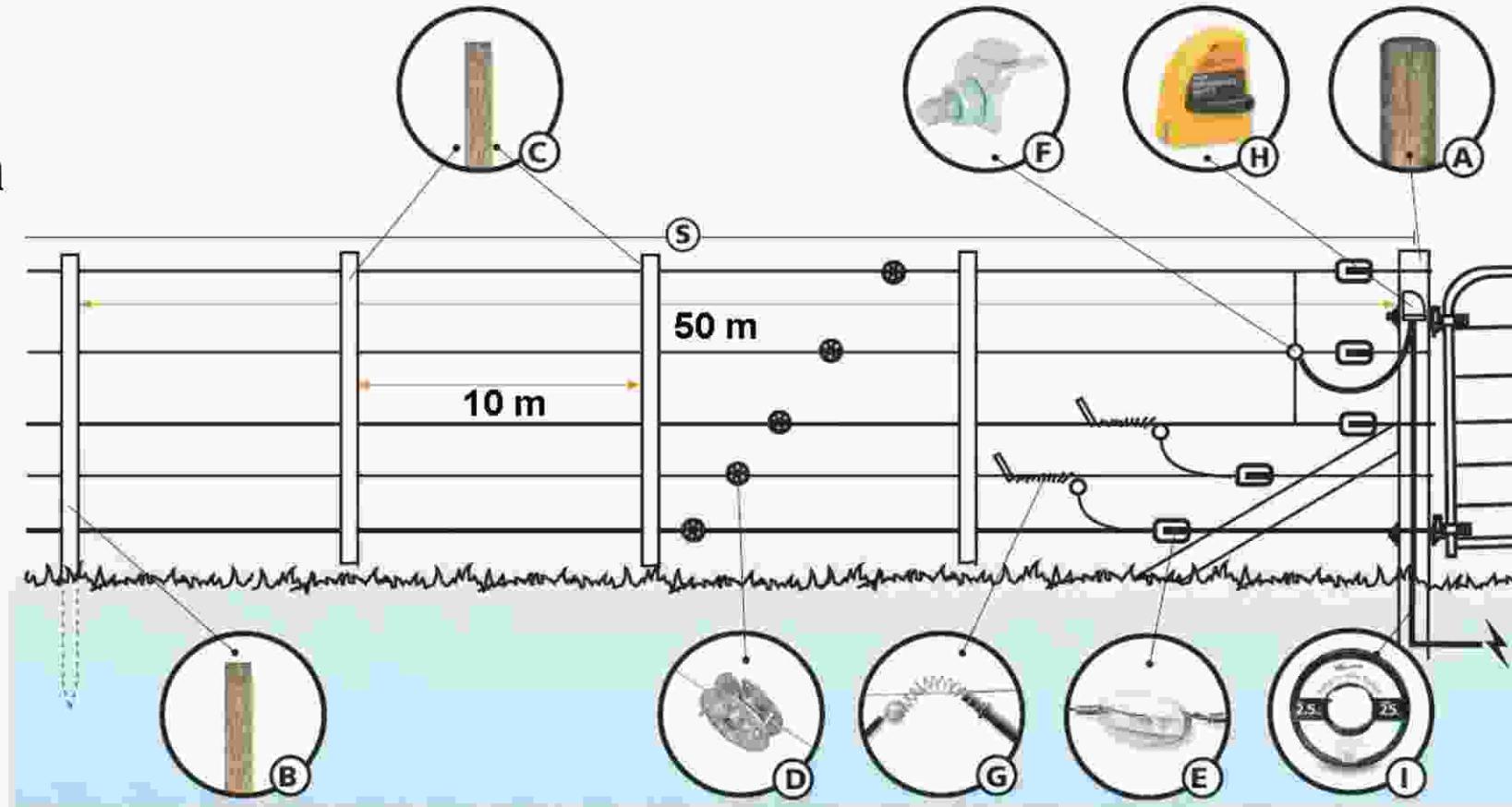
i = intelligent

15 sekund zamika za
prehod na višji nivo
energijo pulza (> 5,0 J).

Nov simbol na
pašnem
aparatu!

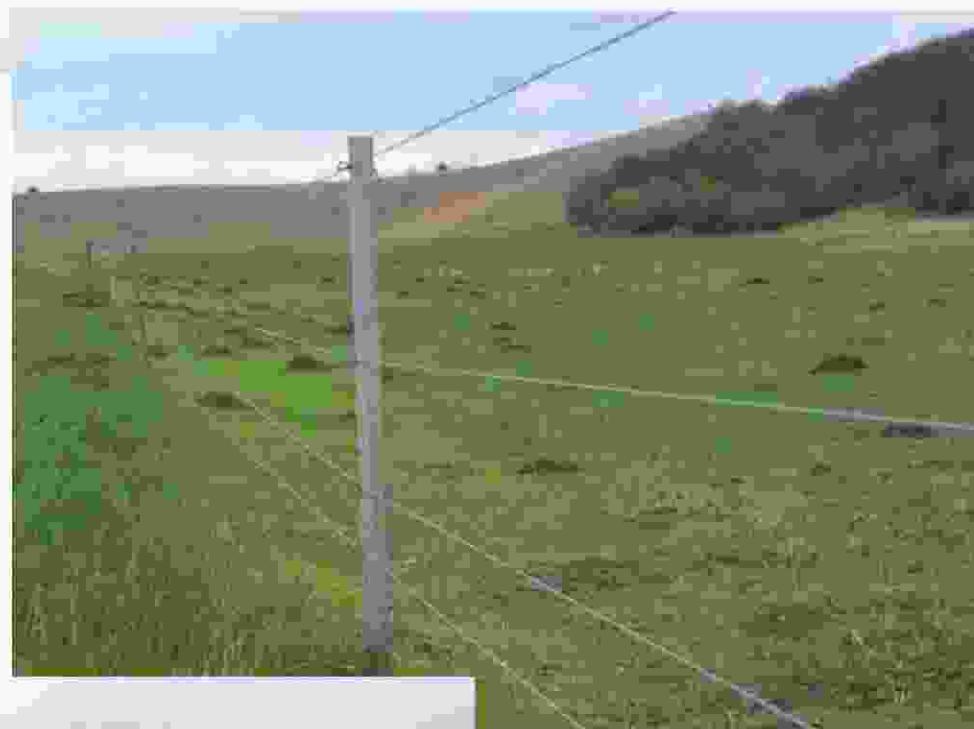
a) večžična stalna elektroograja

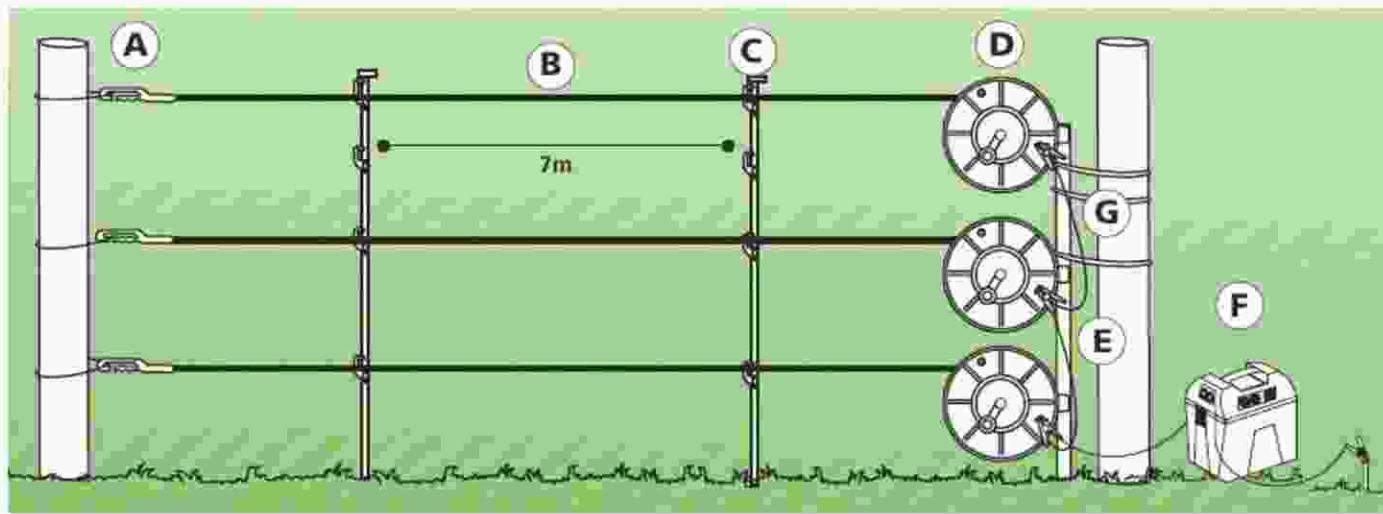
Potrebni material: napenjalni kol (A), nosilni kol (B), distančni kol (C), žica (S), napenjalni izolatorji (E), nosilni izolatorji, spojni vijaki (F), napenjalci (D), stikalo (H), dvojno izolirana žica (I), vzmetna spojka (G).

a) večžična stalna elektroograja

b) začasna elektroograja

Potrebni material: leseni nosilni kol (G), plastični količek (C), elektrotrak, elektrovrvica (B), ročka (A), vreteno za trak/vrvico (D), povezovalni kabel (E), baterijski pašni aparat (F).

Navadna

← elektrorrvica
in elektrotrak

Turbo

→ elektrorrvica
in elektrotrak

c) začasna elektroograja iz elektromreže

Elektromreža – 50 m, 14 količkov, žičke v horizontalnih linijah

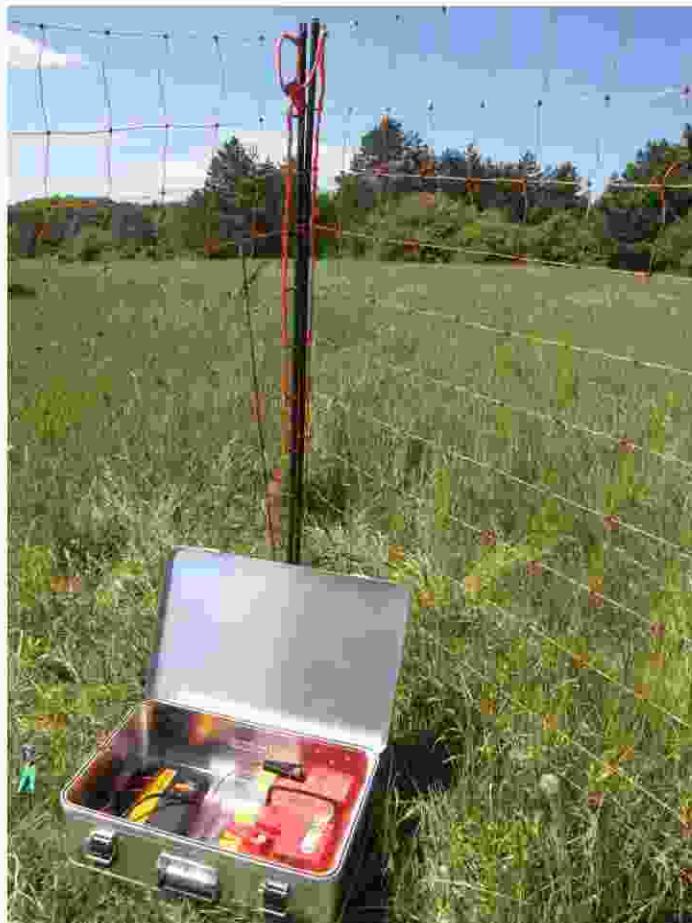
- za pašo ovc, koz, perutnine, zajcev
 - prezimovanje ovc na prostem
 - paša na majhnih pacelah

Rešitve – dodatne zahteve, ki jih mora izpolnjevati elektroograja

- dovolj visoka napetost v ograji, tako v lepem kot slabem vremenu
- gostejša elektroograja z večjim številom žic/linij v spodnjem delu
- več distančnikov in kolov za boljšo opaznost ter bolj napete žice v ograji
 - priklop dela ograje, ki je zgrajen v istem dnevu na PA
 - izdelava ograje s povratnim (ozemljitvenim) vodnikom (žico)
- elektroograja deluje tudi kadar ni živine na pašniku, drugače je ograja v tleh ali je pospravljena
 - očiščena trasa elektroograje
 - ojačitve masivnih ograj z elektroograjo

Nočna – varna ograda preko noči – številka 1 pri varovanju pred napadi velikih zveri

Elektromreža visoka 145 – 170 cm, dovolj je lahko že 106 cm, če seveda upoštevamo... osnovne zahteve

- gosto ali
redko
pletena

Uvedli smo varovalni komplet, ki so ga rejci uporabili za:

1. Celodnevno pašo drobnice na manjših parcelah

2. Zapiranje živali v nočno ogrado

Manjše črede, 40 do 90 ovac,
lahko pasemo v čredinki podnevi
in ponoči.

Pri večjih tropih in na večjih
zemljiščih visoke elektromreže
uporabimo kot nočno ogrado.

Če so visoke elektromreže za nočno ogrado:

- postavljene pokonci in fizično napete (ne povešene);
- če v njih prihaja električnih tok (amper) ustrezne napetosti (volt) v razmiku manj kot 2 s;
- in če ima pašni aparat dobro narejeno ozemljitev....

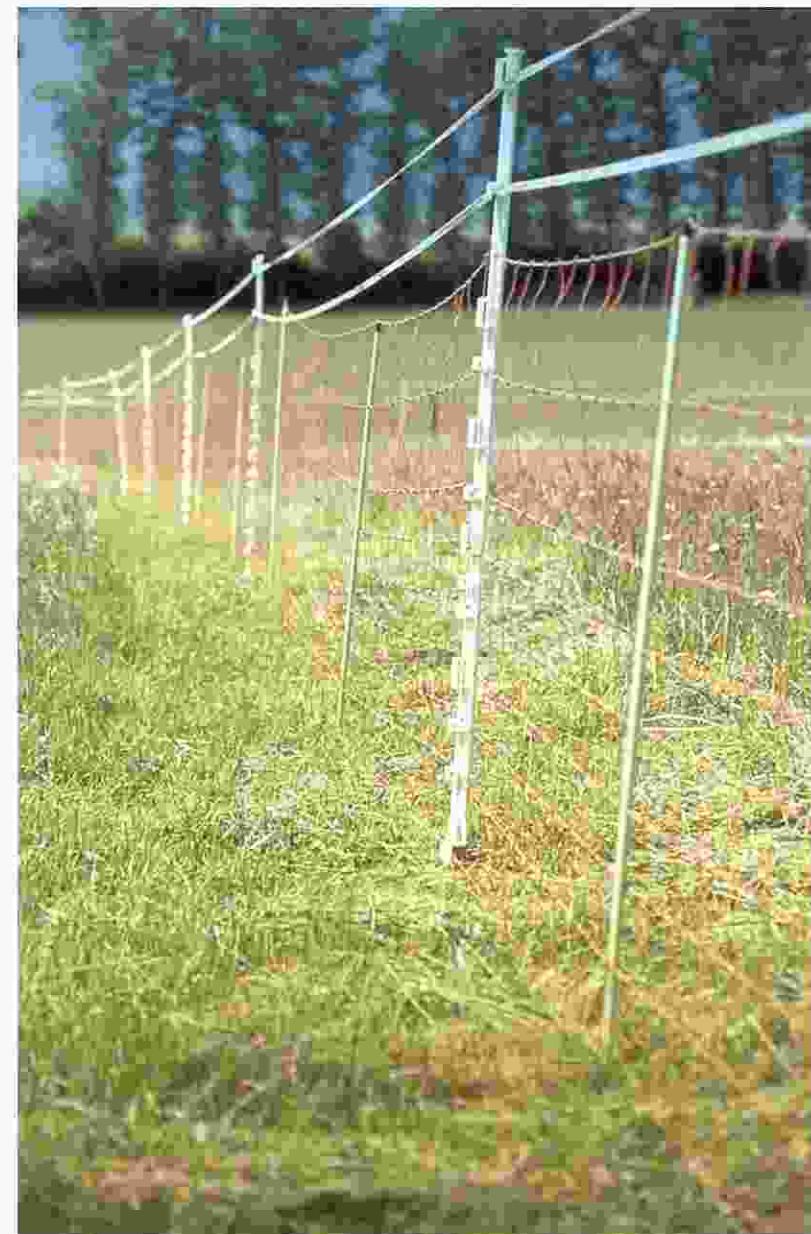
... potem le-te učinkovito preprečijo napad volka ali medveda na pašne živali.

Medved se mreže dotaknemedveda mreža stresein medved se umakne.

Začetki varovanja drobnice pred napadi segajo v leto 2003 ...

**Uporaba nočne (varne)
ograde na pašniku, že od
leta 2003, Cerknica**

NAJPREJ je v nočni ogradi veliko zgažene ruše ...

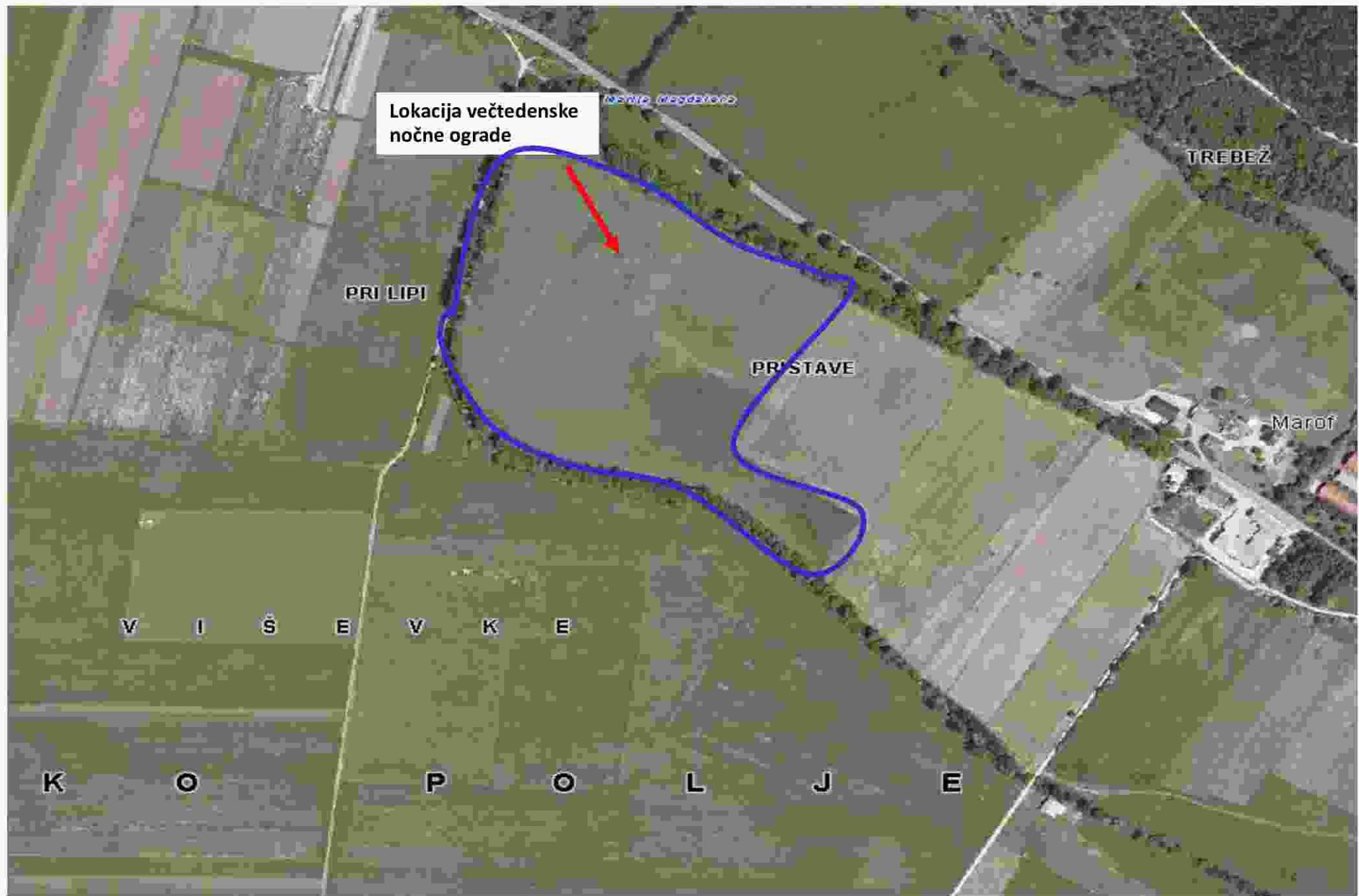

Prestavljanje elektromrež za
nočno ogrado. Ruša na prvi pogled
res ni rešena, so pa vse ovce žive in
zemlja dobro pognojena.

VENDAR se potem na območju
nočne ograde razširi bela detelja

Kako izgleda nočno varovanje za elektromrežo na pašniku iz zraka, Cerknica, 2009

Vzdrževanju učinkovitosti delovanja elektromreže pri preprečevanju napadov je potrebno posvetiti posebno pozornost.

Vaba (jetra) v pločevinki na zunanji strani elektromreže!
Vabe nastavljati v rokavicah!!

Kje se zatakne, da ne deluje

- premalo žic v ograji
- žice so preveč narazen, predvsem spodnje
- luknje (depresije) pod spodnjo žicami

- tudi elektromreža je lahko neučinkovita (kot na sliki)
- IN SEVEDA, kadar v elektroograji NI ELEKTRIČNEGA TOKA

Za zaključek

Varovanje z večžičnimi elektroograjami:

- Samo v nočnem času
- Preko vsega dneva

Varovanje z visokimi elektromrežami (od 160 cm naprej):

- Samo v nočnem času
- Preko celega dneva

Strategija uporabe varovanja pred napadi velikih zveri:

- Območje varovanja
- Vrste in velikost tropa/črede
- Značilnosti zemljišč, kjer pasemo živali (zaraščenost, kamnitost, oblike parcel)
- Človeški faktor
- Izdelan načrt dnevnega, tedenskega in sezonskega varovanja

So zemljišča, so pašne živali, so rejci in so velike zveri.

Štirje igralci na zelo majhnem odru in vsak bi rad prišel v ospredje. Kako to izvesti?

Varovanje domačih živali na pašniku je uspešno, če upoštevamo in izvajamo ukrepe, ki jih narekuje uporaba elektroograj/elektromrež, da deluje(jo) učinkovito pri preprečevanju napadov po velikih zvereh.

Tudi zemljišče, na katerem se živali pasejo in mesto, kjer prenočujejo v varni ogradi mora biti tako urejeno, da bi moral plenilec prečkati več elektroograj, predno bi lahko napadel plen.

Pašnik mora biti urejen z več ogradami (zahteva nadzorovane paše) in nočna ograda naj bo postavljena v notranji ogradi in ne v obrobni.

Potrebno bo pridobiti še več vedenja o odzivu velikih zveri ob „srečanju“ z elektroograjo in uporabljati novejše pašne aparate, ki slabo učinkovitost elektroograje nemudoma sporočijo rejcu.

V tujini (Švica, Francija, Nemčija) imajo na tem področju narejenega že veliko in ustanovljena je skupina za izmenjavo izkušenj ter iskanja učinkovitejših rešitev varovanja pašnih živali pri bivanju na prostem .

Sobivanje človeka in velikih zveri je v določenih razmerah možno, še posebej če se nas slednje bojijo oz. bodo bale, ne da bi mi streljali na njih.

BETTER SHOCK, THAN SHOOT!

Doseči je treba, da bosta lastnik velikih zveri in upravljalec z lovno divjadjo odvezala mošnji in prispevala nekaj denarja za postavitev opisanih elektroograj in potem naj še vestno nadzorujeta, če tak a ograja deluje tudi v neugodnih razmerah in vseh letnih časih, saj bo le-ta delno tudi njuna last.